

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Geadresseerden

**Programmadirectie Natura
2000**

Prins Clauslaan 8
2595 AJ Den Haag
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.minlnv.nl

Contactpersoon

de heer drs. S. de Bruin
Beleidscoördinator stikstof

T 070 3785403
M 0648131001
s.de.bruin@minlnv.nl

Datum 1 juli 2010
Betreft 3e PAS brief

Onze referentie
PDN.2010/266

Geachte heer/mevrouw,

Hoewel het pootaan spelen was, is het gelukt grotendeels in het ritme van het afgesproken schema te blijven: het Voorlopig Programma Aanpak Stikstof – in de wandeling het VPAS – ligt er nu. Deze brief die naadloos aansluit bij de twee vorige PAS-brieven die u in april en in mei ontvangen hebt, heeft tot doel u in kort bestek te informeren over de belangrijkste aspecten van het voorlopig programma.

Het VPAS is een groeimodel naar het Definitieve Programma Aanpak Stikstof, het DPAS. Voor dit model is gekozen om het draagvlak zo hecht en zo groot mogelijk te maken. Daarom is meteen vanaf het begin in dit proces intensieve samenwerking gezocht en 'gesmeed' tussen departementen, afzonderlijke provincies, het IPO en de VNG. In de twee vorige brieven is hiervan uitvoerig gewag gemaakt.

Doel van de operatie is – zoals inmiddels genoegzaam bekend – een zo optimaal mogelijk balans te scheppen tussen de ecologie en de economie. Daarvoor zijn allerlei maatregelen nodig. Want enerzijds gaat het erom de soms te hoge stikstofdepositie die bedreigend is voor de biodiversiteit terug te dringen. Anderzijds zal de economie in 'stikstofgebieden' moeten kunnen blijven doordraaien. De Crisis- en Herstelwet helpt om dit programma te implementeren.

De samenwerking – het draagvlak – bij het samenstellen van het VPAS heeft inzicht geschapen in de te verwachten omvang van de stikstofdepositie per Natura 2000 gebied, in het ontwikkelen van herstelstrategieën voor stikstofgevoelige gebieden, en tenslotte in de te nemen maatregelen op provinciaal en landelijk niveau.

Maar ook is inzicht gegroeid in de hindernissen die nog genomen moeten worden, zoals:

- het verder per gebied 'verfijnen' van de herstelstrategieën (sommige gebieden vereisen om allerlei uiteenlopende redenen een andere benadering);
- het doorrekenen van nog te nemen en 'op maat gesneden' maatregelen;
- het daartoe ontwikkelen van een adequaat functionerend rekeninstrument;

**Leven
van het land,
geven
om natuur.**

- het praktisch uitwerken van de spelregels voor het scheppen van ontwikkelruimte (voor ondernemers in die gebieden);
- het concreet onderbouwen van de kosten en de financiering daarvan.

Programmadirectie Natura 2000

Met de emissie van stikstofoxiden is het sinds 1980 de goede kant op gegaan. Mede dankzij Europese regelgeving zal vanaf 2007 tot 2030 de stikstofemissie in het wegverkeer bij hoge economische groei met meer dan de helft afnemen. Ook in andere sectoren zullen zich markante dalingen aftekenen door het verder verscherpen van de emissienormen.

Datum
1 juli 2010

Onze referentie
PDN.2010/266

De ammoniakemissie geeft een vergelijkbaar beeld te zien. Na 1990 is de emissie in de landbouw gehalveerd door een daling van het aantal dieren tussen 1990 en 2008 (rundvee met een kwart en varkens met 20%) en door de effecten van brongericht emissiebeleid ('slimme' stallen). Andere oorzaken van de emissiedaling liggen in de effecten van 'aanpalend' beleid ('slim' mestgebruik) en in het invoeren van gebiedsgericht beleid (regionaal maatwerk). Met het doorgaan van het reeds vastgestelde beleid bij hoge economische groei zal de emissie tot 2020 met ruim 10% verder dalen, en ook nog daarna. Belangrijk is dat boeren zich er blijvend bewust van zijn dat ondermeer een andere wijze van mestbehandeling veel kan uitmaken (het injecteren van mest in plaats van het uitstrooien ervan).

In het algemeen mag worden gesteld dat de neerwaartse trend blijvend zal zijn, ondanks optredende variaties in de cijfers als gevolg van toenemende economische groei. Een andere factor van grote betekenis is de reeds gebleken innovatieve kracht van de sectoren. Niettemin geven de cijfers aan dat er nog steeds een stevige opgave ligt, temeer omdat de deposities van gebied tot gebied aanmerkelijk kunnen verschillen. Stikstof blijft een bedreiging voor de rijkdom aan soorten. Maar het tegengaan en neutraliseren van deze bedreiging, zodat de eerder genoemde balans tussen ecologie en economie kan worden gerealiseerd, is op grond van de trends beter hanteerbaar. Dit is een proces van voortgaande ontwikkeling.

Er zijn vier categorieën gebieden:

1. Niet-stikstofgevoelige gebieden waarvoor de aanwijzing, het beheerplan en de verlening van vergunningen doorgang kunnen vinden.
2. Dan zijn er wel-stikstofgevoelige gebieden waarvoor het bestaande beleid al oplossingen biedt, en waar al voldoende daling is. Ze blijven beneden de Kritische Depositie Waarde (KDW) of komen er precies op. Voor deze gebieden zal een goede herstelstrategie gemaakt moeten worden zodat geen achteruitgang kan ontstaan, waarna ook hier de aanwijzing, het beheerplan en de procedure van de vergunningverlening op gang kunnen worden gebracht.
3. Voorts zijn er gebieden waarvan het er naar uit ziet dat in 2030 ergens in het gebied de KDW zal worden overschreden. Extra maatregelen kunnen vereist zijn, met name met betrekking tot de herstelstrategie. Voor deze gebieden biedt de periode van het VPAS de gelegenheid dit grondig uit te zoeken, waarna de aanwijzing, het beheerplan en de vergunningverlening kunnen beginnen.
4. Tenslotte zijn er gebieden waarvan de KDW in 2030 nog overschreden wordt en stikstof 'de enig overgebleven knop' is om nog aan te draaien. Hier zijn extra brongerichte maatregelen vereist en nauwkeurige analyses nodig.

Bij het vaststellen van die maatregelen worden vier uitgangspunten gehanteerd:

1. Omdat de bronnen van de stikstofdepositie divers zijn en vaak buiten het gebied liggen, zullen te nemen (extra) maatregelen altijd in relatie staan tot (bestaande) maatregelen op Europees, nationaal, provinciaal en/of regionaal niveau.
2. Er zal altijd worden gekeken naar de verdeling van de stikstofopgave over de sectoren, omdat de depositie afkomstig is van de landbouw, verkeer en vervoer, industrie, energiecentrales en raffinaderijen, van huishoudens en van de zeescheepvaart.
3. Maatregelen worden genomen op het passende schaalniveau. Maatregelen die voor alle sectoren gelden, worden door de rijksoverheid genomen, en bij grensoverschrijdende maatregelen zal er worden gezocht naar Europese verankering. Gebiedsgerichte maatregelen liggen bij de provincies.
4. Alle partijen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het geheel, en afzonderlijk verantwoordelijk voor 'eigen' maatregelen. Als een maatregel niet of later wordt ingevoerd, is de rijksoverheid of de provinciale overheid verantwoordelijk voor een alternatief in de betreffende sector. Maar omdat er in het depositiebeleid een nauwelijks uit te bannen element van onzekerheid zit, kunnen afzonderlijke ministeries of provincies niet verantwoordelijk worden gehouden voor het verwachte effect.

**Programmadirectie Natura
2000**

Datum
1 juli 2010

Onze referentie
PDN.2010/266

Voor de agrarische sector valt in de periode 2010-2030 te denken aan de volgende maatregelen, die met elkaar tot reductie kunnen leiden:

1. het verbeteren van het uitrijden van dierlijke mest (mestinjectie);
2. het aanscherpen van emissie-eisen voor nieuwe stallen;
3. het opstellen van emissie-eisen voor diercategorieën waarvoor nu geen eisen gelden, zoals melkvee en vleeskalveren;
4. aanvullende eisen voor de inrichting van de stallen.

De volgende kosten moeten worden onderscheiden:

- stikstofmaatregelen: het toepassen van de best beschikbare technieken; het ontwikkelen van nieuwe technieken; het verminderen van piekbelastingen; de handhaving;
- gebiedsmaatregelen: watermaatregelen; grondverwerving, inrichting en beheer van de Ecologische Hoofd Structuur; effectgerichte maatregelen; *monitoring*.

Wat de financiering van de kosten betreft, kan worden opgemerkt dat een deel van de kosten al is ondergebracht in bestaand beleid, namelijk deels in het ILG en deels in subsidieregelingen van de rijksoverheid. Voor het afdekken van alle kosten zullen de bestaande budgetten naar verwachting ontoereikend zijn; bovendien komen daar nog nieuwe bezuinigingen overheen.

Gezien de veelal gebiedsspecifieke maatregelen zullen nadere afspraken met provincies moeten volgen.

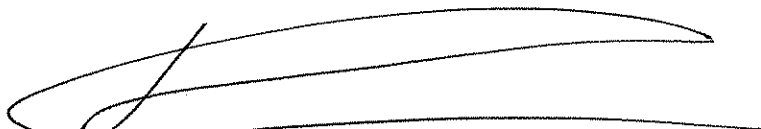
Het VPAS is zoals gezegd een groei-model dat eind dit jaar tot volle wasdom moet zijn gekomen, met daarin drie, onlosmakelijk met elkaar verbonden scharnierpunten: de aanwijzingsbesluiten van de minister, de beheerplannen van de beheerders en het verlenen van de vergunningen.

Met het VPAS in de hand kunnen de vier categorieën gebieden tegen het licht worden gehouden en kan de eerste praktijkervaring worden opgedaan die de

hierbij betrokken partners met elkaar kunnen (en moeten) delen. De opgedane ervaringen kunnen vervolgens een plaats krijgen in het DPAS.

Zo is de stand van zaken op dit moment. Voor de complete tekst, plus een compacte samenvatting zij verwezen naar www.natura2000.nl.

DE DIRECTEUR NATURA 2000,

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of several sweeping, overlapping loops.

drs. H. Kool,

**Programmadirectie Natura
2000**

Datum
1 juli 2010

Onze referentie
PDN.2010/266